

Qardaş Türkiyə Respublikasının hərbi sənayesi möhtəşəm layihələri ilə dünyanı heyrləndirməkdə davam edir. Samsunda keçirilən "TEKNOFEST Qaradəniz" aerokosmik festivalında "Baykar Texnoloji" şirkətinin yeni istehsalı olan "Bayraktar Qızıl alma" zərbə pilotsuz qırıcısının nümayiş etdirilməsi isə dünyanın diqqətini növbəti dəfə Türkiyəyə yönəltdi.

Danılmaz gerçəklikdir ki, son illərdə bu istiqamətdə modern, ən iri və ən yüksək strateji təyinatlı funksiyalara malik Silahlı İnsansız Hava Aparatlarının (SİHA) istehsalı ölkənin hərbi sənayesinin qüdrətinin göstəricisi olmaqla yanaşı, onun nüfuzunun daha da yüksəlməsini şərtləndirən mühüm aktordur.

"Smart müharibə"nin zəfərində əvəzsiz xidməti olan PUA-lar

Yeni zərbə pilotsuz təyyarənin nümayiş etdirilməsi bir daha dünyaya göstərdi ki, Türkiyə hərbi sənayesinin potensialı Suriyada, Liviyada, 44 günlük İkinci Qarabağ və Rusiya-Ukrayna müharibələrində özünü mükəmməl effektiv silah kimi göstərən "Bayraktar TB2" Silahlı İnsansız Hava Aparatları (SİHA) ilə yekunlaşmışdır. Bu gün Türkiyə hərbi sənayesinin ən qabaqcıl yeniliklərindən biri SİHA-ların daha mükəmməl variantlarının hazırlanmasıdır.

Əlbəttə ki, Türkiyənin yeni-yeni pilotsuz uçuş aparatları, hərbi sənayedə uğurları Azərbaycanı da sevindirir. Çünki iki qardaş ölkə arasındakı sarsılmaz birlik, strateji tərəfdaşlıq hazırda ən ali məqamdadır. 44 günlük Vətən müharibəsində məhz "Bayraktar TB2" pilotsuz uçuş aparatları vasitəsilə düşmənin komanda müşahidə məntəqələri, silah-sursat anbarları, hərəkətdə olan hərbi texnika

və canlı qüvvəsi, ölkəmizin ərazisinə atılması hədəflənən "S-300" və digər raket kompleksləri məhv edilmişdir. Əldə etdiyimiz şanlı zəfərdə "Bayraktar" PUA-larının əvəzsiz xidmətləri olmuşdur.

Zəfərdən sonra isə iki qardaş ölkənin iştirakı ilə bu il mayın 26-29-da Bakıda ilk dəfə keçirilən "TEKNOFEST-Azərbaycan" festivalında Türkiyə daha bir yeni PUA-nı - "Akıncı"nı dünyaya nümayiş etdirdi.

Xüsusi olaraq vurğulanmalıdır ki, Türkiyənin Təkirdağ əyalətinin Çorlu rayonundan səmaya qalxan "Bayraktar Akıncı" Gürcüstan üzərindən keçməklə təxminən 2 min km məsafəni uğurla qət edib Azərbaycana gəldi.

"Akıncı"nın inkişaf etdirilməsinə 2017-ci ilin may ayında başlanılmışdı. Onun ilk uçuşu 2019-cu il dekabrın 6-da həyata keçib. İlk uçuş zamanı PUA 16 dəqiqə havada qalıb. Prototipin ikinci uçuşu isə 2020-ci il yanvarın 10-da baş tutub, həmin uçuş zamanı PUA bir saatdan artıq havada olub. "Akıncı"nın ikinci prototipinin ilk uçuşu 2020-ci il avqustun 13-də həyata keçirilib.

"Akıncı"dan "Qızıl alma"ya

Qardaş Türkiyənin süni intellekt sistemi ilə təchiz olunan yeni zərbə pilotsuz qırıcı təyyarəsi dünyaya səs saldı

"Baykar Holding" tərəfindən istehsal edilən "Akıncı" pilotsuz təyyarəsi artıq havada azı 24 saat fasiləsiz qala bilir. 12 min metrədən çox yüksəklikdə uçuş və bazadan 150 kilometr uzaqda, tam müstəqil rejimdə əməliyyatlar həyata keçirə bilir.

Göyertəsində 3 ədəd süni intellekt kompüterini olan "Akıncı" dronları eyni zamanda yerüstü kəşfiyyat aparır, sensorlar və yüksək həssaslığa malik kameralar vasitəsilə məlumatları toplayıb müstəqil rejimdə təhlil edir, habelə komanda mərkəzinə ötürür. Digər mühüm özəlliyi isə budur ki, həmin pilotsuz sistemlər bütöv eskadrilya halında döyüşdə tətbiq edilə bilər, bu zaman dronlar süni intellekt vasitəsilə bir-biri ilə koordinasiya içərisində olur. "Akıncı" qiyməti 4-5 milyon dollar olan bir və ya bir neçə tankı asanlıqla məhv etmək iqtidarındadır.

Elə Bakıdakı "TEKNOFEST-Azərbaycan" festivalında insanların, dövlətlərin daha çox maraq göstərdiyi texnologiyalardan biri də məhz "Akıncı" PUA-ları oldu.

"Qızıl alma" - "ağressiv manevr", daha güclü mühərrik

Türkiyə mətbuatının yaydığı məlumat əsasında, əslində, pilotsuz reaktiv qırıcı olan bu modeli yaratmaq üçün konstruktörlərə 12 il vaxt lazım olub. "Baykar" şirkətinin rəhbəri Selçuk Bayraktar bildirib ki, PUA-nın prototipinin istehsalına bu ilin mart ayından başlanılıb. Samsunda keçirilən "TEKNOFEST Qaradəniz" aerokosmik festivalında "Qızıl alma" ictimaiyyətə təqdim edilib.

Pilotsuz təyyarə turboreaktiv mühərrik, inkişaf etmiş süni intellekt sistemi ilə təchiz olunub, "Baykar" mütəxəssislərinin dediyinə görə, yeni PUA "ağressiv manevr" qabiliyyətinə malikdir və çətin nəzərə çarpır. Uçuş üçün minimum uzunluqda zolaq lazımdır ki, bu da ona, məsələn, gəminin göyertəsindən istifadə etməyə imkan verəcək.

"Qızıl alma" iki əsas modifikasiyada istehsal olunacaq. Ukrayna istehsalı olan AI-25TLT mühərrikli MIUS-A səsədən yuxarı sürətə yaxın olacaq. MIUS-B isə Uk-

raynanın AI-322F mühərriki və ya Türkiyənin TEI TF-6000 mühərriki ilə təmin olunacaq və səsədən sürətli olacaq. Bu model 2,5 dəfə daha güclü mühərrik sayəsində yüksək parametrləri ilə seçiləcək. MIUS-A aşağıdakı xüsusiyyətə malikdir: "Bayraktar Qızıl alma"nın maksimum uçuş çəkisi təxminən 6000 kq-dır, bunun 1500 kq-dan çoxu faydalı yükün payına düşür, sursat-yükqaldırma qabiliyyəti 1000 kq-dır, sürəti 700 km/saatdır, əməliyyat hündürlüyü 10 000 m, maksimal uçuş müddəti 5 saat, hərəkət radiusu isə 926 kilometrdir.

"Baykar" və Ukrayna arasında bağlanmış müqaviləyə əsasən, Ukraynadakı "Bayraktar" zərbə pilotsuz təyyarələri istehsal edən zavod təkcə özünü təsdiq etmiş TB2 modelini deyil, həm də yeni pilotsuz qırıcıları - "Bayraktar Akıncı" və "Bayraktar Qızıl alma"nı istehsal edəcək. Türkiyə şirkəti özü də 2023-cü ildə reaktiv "alma"ların kütləvi istehsalına başlamaq niyyətindədir.

Mütəxəssislər qeyd edirlər ki, bəzi sahələrdə "Bayraktar Qızıl alma" gələcəkdə xeyli bahalı olan "F-16" və ya "F-35" təyyarələrinin bir çox xüsusiyyətini mənimsəyə bilər. Artıq hətta "Akıncı"nın faydalı yükötürmə qabiliyyətinin "F-16" səviyyəsində olması bunu deməyə əsas yaradır.

*Rəşad BAXŞƏLİYEV,
"Azərbaycan"*

